

Білик П.П. Синергетична функція адміністративного права //Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 29-30 січня 2016 року. м. Львів.— Львів, Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». — **104с.** — С.68-71.

Як відомо, функція адміністративного права – це його основне призначення, роль, спрямованість діяльності; категорія, яка безпосередньо відноситься до загальної характеристики адміністративного права як галузі права і дає можливість визначити його зовнішні якості в правовій системі.

В науковій літературі переважно згадуються такі функції адміністративного права, як регулятивна, охоронна, правовиконавча, правотворча, організаційна та координаційна. Але, нажаль, поза увагою залишається така характерна риса адміністративного права, як притаманна його нормам властивість регулювати суспільні відносини, які за своєю якісною однорідністю структурно включені до предмету регулювання інших, як «управлінських», так і «не управлінських» галузей права. Така властивість може бути охарактеризована за допомогою дослідження синергетичної функції адміністративного права.

Великий енциклопедичний словник визначає «синергетику», як науковий напрям, що вивчає зв'язки між елементами структури (підсистемами), які утворюються у відкритих системах (фізико-хімічних, біологічних, соціальних, психологічних, технічних) завдяки інтенсивному (потоківому) обміну речовиною й енергією з навколишнім середовищем у нерівноважних умовах. В таких системах спостерігається узгоджена поведінка підсистем, в результаті чого зростає ступінь їхньої впорядкованості, тобто зменшується ентропія [1, с. 351].

В становлення синергетики як наукового методу опису процесів самоорганізації в складних системах істотний внесок зробили Р. Том, Е.К.Зеєман, Т. Постон, В.І. Арнольд, Г. Хакен, А. Пуанкаре, З. Гроссман, С. Томе, Б. Мандельброт, І. Пригожин, П. Глансдорф, А.Гірер, Г. Мейнхардт, І. Стенгерс, Д.І. Трубецков, Д.С.Чернавський та інші вчені.

В умовах сьогодення впровадження й обґрунтування необхідності синергетичного підходу в праві являє важливе й актуальне наукове завдання. Науковий підхід з використанням ідей синергетики дозволяє освоїти якісно нову групу методів і принципів дослідження в теорії права. Синергетичні ідеї можуть допомогти «розкрити» значні резерви для підвищення ефективності правового регулювання [2, с. 2]

Одним із перших, хто замислився про можливість застосування синергетичного методу щодо правових явищ, був відомий вчений-правознавець А. Б. Венгеров. З приводу змін, що відбуваються в сучасній методології права, він зазначав, що одні зміни відображають загальну методологічну кризу всього вітчизняного суспільствознавства, в основі якого лежить криза так званої матеріалістичної діалектики (рухнула утопічна комуністична ідея, захиталася й її методологічна основа – діалектика). Інші зміни свідчать про дійсно революційні зміни в усій сфері наукового знання, а саме ті, що пов'язані з формуванням синергетичного світосприйняття, яке йде на зміну діалектико-матеріалістичним уявленням [3, с.111].

Проте, варто розуміти, що застосуванню синергетичної методології в юриспруденції мають передувати комплексні дослідження, спрямовані на визначення галузі такого застосування. Іншими словами, попередньо слід з'ясувати, які правові явища можуть бути вивчені із використанням законів та принципів синергетики за умови дотримання при цьому наукової коректності, необхідної для одержання об'єктивних результатів.

В юридичних дослідженнях попередньо було встановлено, що предметом вивчення за допомогою специфічного категоріально-методологічного інструментарію синергетики можуть бути тільки системи, тобто сукупність елементів, що мають внутрішні (внутрішньо-системні) зв'язки. Відомо, що всі правові явища можна представити як елементи єдиної системи, яка в науці одержала назву правової системи. Під нею розуміють всю сукупність взаємопов'язаних юридичних засобів (явищ), які справляють регулятивно-організуючий і стабілізуючий вплив на суспільні відносини, поведінку людей.

Сьогодні можна виділити близько двохсот національних правових систем, які перебувають на різних рівнях (етапах) свого розвитку [4, с. 45]. Щоб у системі виявлялися синергетичні закономірності, вона має бути досить складною.

Істотна відмінність синергетики від інших традиційних методів наукового пізнання полягає в тому, що вона, вивчаючи складні системні утворення, досліджує при цьому не сутність складових частин (елементів) цих систем (що є змістом «класичного» наукового аналізу), а насамперед – характер системних зв'язків між цими елементами. Такий підхід дає незвичайні результати, головним з яких є відкриття універсальних закономірностей, що однаково властиві всім системним утворенням незалежно від рівня складності елементів, що їх складають.

Говорячи про можливість дослідження правовідносин з позицій синергетики, слід зазначити, що таке дослідження є невід'ємним від вивчення процесів самоорганізації у сфері соціальних відносин, тому що правовідносини є не що інше, як соціальні відносини, урегульовані правом. Саме через правовідносини правова система найбільш тісно «переплітається» з іншими елементами соціальної системи (економічною, політичною та ін.). Удосконалення демократії, роздержавлення громадського життя, розвиток ринкових відносин свідчать про активізацію процесів самоорганізації соціуму і є сьогодні найбільш значимими її формами. Тому значення синергетичного методу для вивчення правових явищ в сучасних умовах зростає.

Кожна галузь права обслуговує коло суспільних відносин, які складають предмет її правового регулювання. Адміністративне право не є винятком і також має власний предмет, детальне ознайомлення з яким дозволяє отримати більш чітке уявлення про суспільне призначення і суспільну цієї галузі, визначити ті межі, що відокремлюють її від інших галузей права, у тому числі норм, які теж використовуються для регулювання відносин в управлінській сфері.

Адміністративне право не є монофункціональною галуззю права - його норми мають регулятивне і охоронне призначення. Відносини, що виникають

під час реалізації цих норм, характеризуються значною різноманітністю та широкою географією функціонування.

А.Н. Одарченком зазначено, що суспільні відносини, які регулюються даною галуззю, настільки широкі й різноманітні, що не піддаються обліку [5, с.48]. Д. Гарпер, майже продовжуючи думку Одарченка А.Н., стверджує, що для адміністративного права важко встановити межі [6, с 22].

У деяких підручниках з адміністративного права можна зустріти окремі спроби розв'язання цього питання. Так, професор Д.Н. Бахрах стверджує, що адміністративне право регулює всі управлінські відносини, за винятком тих, котрі регламентовані іншими галузями права [7, с.3]. Інша позиція викладена Ю.П. Битяком, котрий наголошує, що адміністративному праву притаманні певні межі правового регулювання - не сфера діяльності виконавчих та розпорядчих органів і суспільні відносини управлінського характеру, що складаються в цій сфері [8, с. 19].

Адміністративне право - це фундаментальна (основна) галузь публічного права. Воно займає найвище місце в ієрархії управлінських галузей права. На щабель нижче від адміністративного права знаходяться дві спеціальні галузі права - земельне і фінансове право; ще нижче положення займають комплексні галузі, які складають вторинні утворення у структурі права, до них можна віднести господарське, екологічне, банківське, морське, митне, податкове право та ін.

Такі спеціальні галузі права, як земельне або фінансове право, своїм самостійним функціонуванням мають бути зобов'язані, у першу чергу, адміністративному праву, а такі комплексні галузі права, як банківське, екологічне, митне, господарське право та ін., завдяки адміністративному та вказаним вище спеціальним галузям права забезпечені до існування.

Вирішальне місце в управлінській галузево-правовій ієрархії належить адміністративному праву. Саме його норми визначають головні вектори владно-управлінської політики в державі, закріплюють питання правосуб'єктності, організаційно-системні та організаційно-структурні

відносини в управлінській сфері, регламентують відносини адміністративної відповідальності її адміністративної юстиції.

Одним із критеріїв характеристики ознак відносин адміністративного права є ступінь їх інтегрованості з іншими управлінськими правовідносинами. На ієрархічних сходах управлінських галузей права відносинам адміністративного права не безпідставно надане найвище місце. Це пояснюється тим, що адміністративне право у владно-управлінському правовому середовищі виступає в ролі єдиного представника фундаментальної галузі права, що формує її потенційні зв'язки з іншими управлінськими галузями права.

Адміністративно-правові відносини на відміну від інших управлінських правових відносин, яким притаманна лише монофункціональність, забезпечують повний управлінський цикл (організації та охорони).

Для виконання контрольних-наглядових функцій, а також функцій правового захисту, монофункціональні відносини сателітних галузей права доповнюються відповідними охоронними адміністративно-правовими відносинами.

Для забезпечення відносин процедури в інших управлінських галузях права використовуються процесуальні адміністративно-правові норми.

Переважає більшість згаданих вище галузей права є похідними від адміністративного права, і свої основоположні витoki вони беруть з цієї правової галузі (йдеться і про принципи, і про методи регулювання, і про).

Література:

1. Большой энциклопедический словарь: В 2-х т. / Гл. ред. А.М. Прохоров. – М.: Сов. энциклопедия, 1991. – Т. 2.
2. Шишкин В.В. Синергетический подход в теории права : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.01 / В. В. Шишкин. – Н. Новгород : Нижегород. Акад МВД России, 2007. – 20 с.
3. Данильян О.Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. - 2-ге вид., допов. і переробл. — Х. : Право, 2012. — 312 с.

4. Венгеров А.Б. Синергетика, юридическая наука, право / А. Б. Венгеров // Советское государство и право. – 1986. – № 10. – С. 36–45.
5. Одарченко А.Н. Проблема систематики административного права // Право и жизнь. - 1925. - №6.-С.44-52
6. ГарперД. Великобритания: центральное и местное управление. -М, 1984.- 251с.
7. Бахрах Д. Н., Российский Б. В., Стариков Ю.Н. Административное право Учебник для вузов - М Норма, 2004 - 768 с.
8. Адміністративне право України / За ред. Ю.П. Битяка. - Х., 2001.-528с.